

KİTAP TANITIMI/BOOK REVIEW

ANAYASA MAHKEMESİNE BİREYSEL BAŞVURU

Berkan Hamdemir*

2. Bası, SEÇKİN, Ocak 2018

ANAYASA MAHKEMESİ'NE BİREYSEL BAŞVURU

12 Eylül 2010 tarihinde yapılan halkoylaması ile kabul edilen 5982 sayılı kanun ile Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru kurumu kabul edilmiştir. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 76. ve geçici 1/8. maddesi gereği, 23.09.2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvurular bu tarihten sonra yapılmaya başlanmıştır.

Yeni bir kurum olması dolayısı ile bu alanda hem Anayasa Mahkemesi içtihatları hem de bilimsel eserler açısından bir boşluk bulunduğunun tespitini yapmak gerekir. Dr. Berkan Hamdemir'in, Seçkin Yayınevi'nden ilk baskısı 2015 yılında çıkan "Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru" isimli kitabı, bu boşluğun doldurulmasına katkı sunduğu için bu sayımızda tanıtım yazısına konu edilmiştir.

İlk baskısı 2015 yılında yapılan kitap, kısa bir sürede tükendiği için yayınevi yeniden baskı adı altında birinci baskının devamı niteliğinde yine birinci baskı olarak yeni baskı yapmıştır. Ocak 2018 tarihinde ise gözden geçirilen ve güncellenen kitap ikinci baskısıyla aynı yayınevinden tekrar basılmıştır. Çeşitli nedenlerle biraz geç kalınmış olsa da derгимizin bu sayısında kitabın tanıtımına yer vermenin siz değerli okuyucular açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kitap ile ilgili olarak göze çarpan ilk husus, yazarın, kitabın hacmi imkân verdiği ölçüde, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru kurumunu, bütün yönleriyle ele alma çabası içerisinde olduğudur. Bu çaba doğrultusunda, bir yandan bireysel başvuru kurumunun kavramsal çerçevesi, tarihsel süreci, karşılaştırmalı hukuktan örnekler ve anayasa yargısı içerisindeki yeri ortaya konulmakta; diğer yandan hem bireysel baş-

* Dr. Öğretim Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

vuru kapsamında korunan temel hak ve özgürlüklerin hem de kuruma ilişkin 1982 Anayasası ve 6216 sayılı Kanun'daki düzenlemelerin ele alındığı görülmektedir. Bu çerçevede dört ana bölüme ayrılan kitabın birinci bölümünde, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvurunun kavramsal çerçevesi, tarihsel süreci, temel özellikleri, niteliği, işlevi, anayasa yargısı içindeki konumu ve karşılaştırmalı hukuktan örnekler; ikinci bölümünde, AİHS ve eki protokollerdeki düzenlemeler ile AİHM kararları ışığında Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru kapsamında korunan temel hak ve özgürlükler; üçüncü bölümünde, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvurunun esasa ve usule ilişkin şartları (usul kuralları); dördüncü bölümünde, bireysel başvuruların Anayasa Mahkemesi' tarafından kabul edilebilirlik ve esas incelenmesi, incelemenin kapsamı, inceleme neticesinde verilen kararlar ve Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvurunun, Türkiye'de ortak bir insan hakları ve hukuk devleti anlayışının yerleşmesine sunabileceği katkılar ve Türkiye aleyhine AİHM'ye yapılan bireysel başvuru sayısının azalmasına, olası etkileri ele alınmıştır.

Kitap ile ilgili olarak altı çizilmesi gereken bir diğer husus ise ele alınan konuların, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve bunu tamamlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM'nin) zengin içtihatları ile yoğrularak hazırlanmış olmasıdır. Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvurudan ile iç hukuktaki etkili başvuru yolları tüketildiği için artık bir sonraki aşamada AİHM'ye bireysel başvuru yapıldığı zaman AİHM, bireysel başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesini AİHS ve AİHM'nin yerleşik içtihatları doğrultusunda yapacaktır. Yazarın haklı olarak konuları AİHS ve AİHM içtihatları temelinde ele alması kitabı daha verimli hale getirmiştir.

Kitapla ilgili olarak dikkat çekici bir diğer husus, kitabın sadece Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru usulünü ele alan klasik bir usul kitabı olmadığıdır. Bu konuda yaptığımız literatür taramasında, bu eserin 2013 yılında, doktora tezi olarak kabul edildiği, kurumun kabul edilmesi ile bu arada geçen kısa süre içerisinde konu ile ilgili yapılan bütün çalışmalarda (tez çalışması, kitap, makale vs.), sadece bir eserdeki¹ kısa bir bölüm hariç olmak üzere, bireysel başvuru kapsamında korunan temel

¹ Bknz. Dindar Ahmet, Cinmen Engin. Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru, Legal Yayınevi, İstanbul, 2015.

hak ve özgürlüklerin, ismen bir liste olarak verildiği; bu hak ve özgürlüklerin esasına girilmediği görülmüştür. İncelediğimiz eser, sadece usul kurallarına değil, bireysel başvuru kapsamında korunan temel hak ve özgürlükler ile ilgili AİHS düzenlemeleri ve AİHM içtihatları doğrultusunda esasa ilişkin ayrıntılı bilgilere de yer vermek suretiyle benzerlerinden ayrılarak özgün bir tez çalışması olarak kabul edilmiştir. Bu yöntemin, daha sonradan konu ile ilgili çıkan başka eserlerde de benimsendiği görülmektedir². Dolayısı ile kitabın bir nevi konu ile ilgili kendinden sonra yapılacak çalışmalara bir zemin oluşturduğu söylenebilir.

Yazar: “Soyut ve somut norm denetimi ile normların anayasaya uygunluğu denetlenirken; bireysel başvuru ile kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmallerinin anayasa uygunluğu denetlenmektedir. Dolayısı ile Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvurunun, normların anayasallığının denetlenmesini sağlayan soyut ya da somut norm denetiminin yanında kamu gücü işlem, eylem ya da ihmallerinin anayasallığının denetlenmesini sağlayan yeni bir anayasa yargısı denetim türü olduğu rahatlıkla söylenebilir. Anayasa yargısı içerisindeki bu yeni denetim türü, “bireysel başvuru denetimi” olarak ifade edilebilir” demek suretiyle, bireysel başvuru üzerine Anayasa Mahkemesi’nin yaptığı denetimi anlatmak için bizlere bir kavram önerisinde bulunmaktadır.

2013 yılında doktora tezi olarak kabul edilen ancak 2015 yılında Seçkin Yayınevi’nden çıkan bu eser, basım tarihi itibarıyla, yazara, konu ile ilgili çıkan önceki çalışmaları inceleme fırsatı da sunduğu gibi Anayasa Mahkemesi’nin bu kısa dönemdeki içtihatlarını da inceleme imkânını vermiştir. Bu da kitabın hem bugüne kadarki -kısa süreli de olsa- birikimlerden faydalanılarak hazırlanmasına hem de yapılan çalışmalardaki eksikliklerin göz önünde bulundurulması, bu eksiklikleri giderici bir şekilde kaleme alınmasına sebep olmuştur. Bu çerçevede 2014 yılında yapılan Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü değişikliklerine ve Anayasa Mahkemesi’nin, bazı güncel ve popüler bireysel başvuru kararlarına yer vermesi kitabın ilk baskısından itibaren, kitaba bütünlüğü nitelikte, güncel bir eser niteliği kazandırmıştır.

Kitabın gözden geçirilen ve güncellenen ikinci baskısında göze çarpan en önemli husus, ilk baskıda tartışmalı olan ancak sonradan Ana-

² Doğru, Osman. Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru Rehberi, I. Baskı, Legal Yayınevi, Ankara, 2012, s. 5-65.

yasa Mahkemesi'nin konu ile ilgili verdiği kararlar ile netleşen hususların varlığıdır. Bu çerçevede özellikle Yüksek Seçim Kurulu ve Sayıştay kararlarına karşı bireysel başvuru yapılıp-yapılamayacağı tartışmaları Anayasa Mahkemesi'nin yeni içtihatları ile açıklığa kavuşturulmuştur.

Eserde, konuların birbiriyle bağlantılı bir şekilde ele alındığı ve konular arası geçişin, bir kopukluğa mahal vermeden sıralandığı görülmektedir. Ayrıca yazarın, sade ve akıcı üslup benimsemesi kitabı, hukukçu olmayanlar tarafından bile kolay anlaşılabilir bir eser haline getirmektedir.

Eser, özünde bir doktora tezi olarak hazırlandığından, akademik derinliği olan bir çalışma olmasına rağmen, kapsam olarak uygulamacıların da ihtiyacına cevap verecek tarzdadır.

İbrahim Ö. Kaboğlu

İNTERNETE ERİŞİM YASAKLARI

Ş. Cankat Taşkın*

(Seçkin Yay., Ankara, Mayıs 2016, 490 sayfa)

Günümüzde internet, neredeyse yaşantımız için vazgeçilmez bir unsur haline geldi. Bilişim suçları adlı yeni suç türleri ve bunlara uygulanacak yaptırımlar bir süredir tartışılmaktadır.

Konunun diğer önemli boyutu ise internete erişim yasaklarıdır. Artık pek çok internet sitesinin, sosyal medya hesaplarının milli güvenlik, kişiliğin korunması, müstehcenlik gibi değişik nedenlerle erişime engellendiğine tanık olmaktadır.

Peki tüm bu erişim engellemeler hangi mevzuata dayanmaktadır? Konu hakkındaki yargı kararları nelerdir? Uygulamada karşılaşılan sorunlar nelerdir?

“İnternete Erişim Yasakları ve Hukuka Aykırılıklar” konulu doktora tezinden kitaba uyarlanan bu çalışmada, hukukumuzda sıklıkla duyulmaya alıştığımız internete erişim yasakları başta 5651 Sayılı Kanun olmak üzere değişik mevzuattaki düzenlemelerle birlikte detaylı şekilde incelenmiştir.

Çalışmada ayrıca erişim yasaklarının düşünceyi açıklama ve yayma, haberleşme, bilgi edinme ve haber alma, bilim ve sanat, basın ve eğitim özgürlükleri açısından görünümü ve bu temel hak ve özgürlüklerle ilişkisi internete erişim hakkına ilişkin düzenlemeler içeren değişik anayasa önerilerinin düzenlemeleriyle birlikte; örnek yargı kararları ve karşılaştırmalı hukuk verileri ışığında değerlendirilmektedir.

Bu cümleden olarak çalışmada, internete erişim hakkının temel hak ve özgürlükler kuşağındaki (demetindeki) özgün yeri, hakkın “sui generis” niteliği de gözetilerek irdelenirken; Anayasa’nın 13’üncü maddesi karşısında internete erişim hakkının, Anayasa’da bu hak ayrıca tanımlanmadığı için sınırlandırılmayacağı, sınırlandırılabilmesi için in-

* Av. Dr., Bursa Barosu

ternete erişim hakkının Anayasa metninde ayrıca tanımlanması gerektiği, Anayasa’da bu hak ayrıca tanımlanmadığı için de başta 5651 Sayılı Kanun olmak üzere, internete erişim hakkını kısıtlayan tüm düzenlemelerin Anayasa’ya aykırılığı hem öğreti görüşleri hem de anayasa önerileri-rindeki metinler ışığında tartışılmaktadır.

Sanal ortam üzerinden oy kullanılması, TTK’daki bazı özellikteki şirketlere sanal ortamda genel kurul yapma ve üyelerine oy kullanma hakkı tanınması; haksız rekabet veya ihtiyati tedbirler nedeniyle internet sitelerine erişimin engellenmesi de konunun farklı bir boyutunu oluşturmaktadır.

Ayrıca sık sık adını duyduğumuz BTK, TİB, ESB gibi kurumların işlevleri, internet üzerindeki yetkileri; yine internet öznelerinin sorumlulukları, idarenin internet erişiminin engellenmesinden doğan sorumluluğu; internet ve basın özgürlüğü hakkındaki istatistiki verilerle Türkiye’nin durumu bu çalışmada geniş olarak incelenmiştir.

Çalışmada ayrıca konu hakkındaki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları (Delfi AS- Estonya, Ahmet Yıldırım-Türkiye, Cengiz vd Türkiye); Anayasa Mahkemesi Kararları (Twitter, Youtube vd kararlar) ile emsal Yargıtay, Danıştay kararları geniş olarak irdelenmiştir. Karşılaştırmalı hukuktaki uygulamalar ve bu bağlamda Avrupa Birliği Adalet Divanı İçtihadı ile Amerikan Yüksek Mahkemesi İçtihadına da değinilmiştir. İnternet öznelerinin sorumlulukları (içerik, yer, erişim, toplu kullanım sağlayıcılar) ile internet site moderatörlerinin hukuki ve cezai sorumluluğu da çalışmada erişim yasaklarıyla ilişkilendirilerek (özellikle Delfi AS Estonya kararı ışığında) irdelenmektedir.

Türk Hukuku’na Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 17.06.2015 T., 2014/4-56 E., 2015/1679 K sayılı kararı ile dahil olan ve aslen AB nezdinde uygulanan, arama motorlarındaki kişisel verilerin silinmesi olarak da özetlenebilecek “unutulma hakkı” da ayrı bir alt başlıkta incelenmiştir.

Tüm konu başlıkları hakkındaki örnek uygulamalar da incelenmektedir.

İbrahim Ö. Kaboğlu